

Література

1. Лысенко Ю. Г., Петренко В. Л., Тимохин В. Н., Филлипов А. В. Экономическая динамика: учебное пособие; Донецкий гос. ун-т., — Донецк: ДогГУ, 2000. — 176 с.
2. Т. Пу. Нелинейная экономическая динамика. — Ижевск: «Удмуртский университет», 2000. — 200 с.

Лук'янова В. В.

канд. екон. наук, доцент кафедри економіки
підприємства і підприємництва
Хмельницький національний університет

КРИТЕРІЇ І ПРИНЦИПИ КЛАСИФІКАЦІЇ РИЗИКІВ

Важливими елементами аналізу, оцінки та управління ризиками є їх класифікація і розробка класифікатору. Класифікація передбачає поділ множини об'єктів на підпорядковані підмножини за їх подібністю або відмінністю. У ході аналізу і побудови комплексної оцінки ризику необхідно виявити і сформулювати вимоги до класифікації, які могли б виступати як принципи і критерії адекватного поділу і групування (класифікації) існуючого різноманіття ризиків. До них відносять:

— Природності — основна змістовна вимога до класифікації, полягає у необхідності відображення природного розчленування об'єктів і їх властивостей;

— формальності (синтаксичні) — базується на гіпотезах «компактності» та «зв'язку»;

— змістовності (семантичні) — визначають вимоги до однорідності сформованих класифікаційних підмножин;

— прагматичності (цільові) — встановлюють вимоги до прогностичної сили і багатоцільовому характеру використання конкретної класифікації, зручності застосування.

Розглянуті вимоги у сукупності характеризують якість процесу класифікації. Принципи (правила) класифікації дозволяють здійснити основні процедури поділу множини об'єктів на окремі частини (підсистеми) за певною ознакою (властивістю). Виділяють такі загальнометодологічні принципи:

— системності (створення системного, цілісного подання об'єкта дослідження);

— необхідної точності (наближення результату до істинного значення величини);

- порівняльності (оцінка відстані між точками-об'єктами у межах виділеної класифікаційної підмножини);
- єдності класифікації (застосування єдиних методів, правил вибору ознак класифікації);
- конструктивності (використання діагностичних класифікаційних ознак при формуванні підмножин);
- інваріантності (стійкість, незмінність класифікації, перехід від опису емпірично існуючих об'єктів до вивчення усіх теоретично можливих типів об'єктів).

Варіанти класифікації економічних ризиків ґрунтуються на базисних принципах ринкової економіки, що зумовлює диференційоване ставлення до результату, який сприймається як ризик. До таких принципів належать:

- свобода споживчого вибору і поведінки (комерційні ризики);
- свобода вибору професійної діяльності (ризики професійної діяльності);
- свобода підприємництва (підприємницькі ризики);
- раціональна поведінка всіх учасників ринку, тобто прагнення оптимізувати свою вигоду (мінімум витрат — максимум користі);
- максимізація зусиль суспільства з метою такої організації економічного середовища, за якої усі суб'єкти прагнуть до ефективного використання обмежених ресурсів (максимізація прибутку, доходу, користі без нанесення шкоди іншим).

Ризики виникають внаслідок різноманітніших причин, що зумовлює їх велику диференціацію. У науковій та навчально-методичній літературі можна виділити три основних підходи до висвітлення окремих різновидів (груп, підмножин) ризиків:

- 1) групування за однією ознакою класифікації з подальшим перерахуванням окремих різновидів виділених класифікаційних групувань (при цьому одні і ті ж види ризиків можуть входити як складові декількох окремих підмножин) [1-6];
- 2) виділення декількох основних ознак класифікації і детальний розгляд ризиків певного напрямку діяльності підприємства (підприємницький, виробничий, фінансовий, банківський тощо) [7-10];
- 3) виділення незалежних ознак класифікації, що відповідають цілям, поставлених суб'єктом ризику [11-17].

Перший підхід базується на ієрархічному методі класифікації і передбачає послідовний поділ множини об'єктів на підпорядковані підмножини з вищого рівня до нижчого. Але пропонувані класифікатори ризиків є досить штучними і нестійкими (окрім вертикальних зв'язків між об'єктами ризику наявні і горизонтальні).

льні (підприємство-банк, підприємство-споживач тощо), поява нових факторів ризику вимагає повної зміни класифікатора).

Поява другого підходу пояснюється прагненням зняти розглянуті недоліки, але зберегти базову підпорядковану структуру ієрархічного методу класифікації. Незакінченість у вирішенні даного питання призводить до дублювання окремих видів ризику і віднесені їх одночасно до різних підмножин.

Третій підхід базується на фасетному методі класифікації і передбачає поділ множини об'єктів на незалежні класифікаційні групування (підмножини) з використанням однієї з обраних ознак. Система класифікації може бути подана переліком незалежних фасетів (списків), які містять значення ознак класифікації. Будь-яке угруповання (підмножина, об'єкт) у системі такої класифікації визначається набором значень ознак об'єктів класифікації (може бути одна або кілька ознак).

На основі наукових досліджень може бути сформована достатньо повна і всестороння система класифікації ризику, якщо в основу її покладено фасетний метод класифікації. При цьому виділяються основні (базові) ознаки класифікації ризиків, місце кожного конкретного виду ризику визначається повним набором виділених незалежних ознак. Частина ознак є статичною інформацією (залежить лише від виду ризику), а частина динамічною (визначається характером реалізації ризикованої ситуації). Наприклад, комерційний ризик є економічним, динамічний, і одночасно ретроспективним (поточним чи перспективним), випереджаючим (запізнілим чи своєчасним), низьким (помірним чи повним), одноосібним (груповим), раціональним (нераціональним чи авантюрним), суб'єктивним (об'єктивним чи уявним), системним (несистемним) і т. д.

Література

1. Гранатуров В. М. Экономический риск: сущность, методы измерения, пути снижения. — М.: Издательство «Дело и Сервис», 2002. — С. 18-22
2. Грачов В. І. Коюда Т. П. Класифікація ризиків та управління ними / *Фінанси України*, 2002, №10. — С. 56-60
3. Casserley, Dominic/ Facing up to risks: how financial firms survive and prosper. — New York, NY: Harper Business. — 1991; Generally Accepted Risk Principles — GARP — Guide to Risk Management — Morgan Guaranty Trust Company of New York/ — N. Y. — 1999
4. Покропивний С. Ф., Соболь С. М., Швиденько Г. О. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування. — К.: КНЕУ, 1999. — С. 104-106

5. Дубров А. М., Лагоша Б. А., Хрусталева Е. Ю. Моделирование рискованных ситуаций в экономике и бизнесе. — М.: Финансы и статистика, 1999. — С. 10.
6. Управління підприємницьким ризиком. / За ред. Д. А. Штефанича. — Тернопіль: Економічна думка, 1999. — С. 25-26
7. Захаров К. В., Цыганок А. В., Бочарников В. П., Захаров А. К. Логистика, эффективность и риски внешнеэкономических операций. — К.: ИНЭКС, 2000. — С. 118
8. Уткин Э. А. Риск-менеджмент. — М.: Ассоциация авторов и издателей «ТАНДЕМ». Изд-во ЭКМОС, 1998. — С. 23
9. Тэпман Л. Н. Риски в экономике / Под ред. В. А. Швандара. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. — С. 28-32
10. Клебанова Т. С., Раевнева Е. В. Теория экономического риска. — Х.: Изд. Дом «ИНЖЭК», 2003. — С. 27
11. Давидова Р. Т. Понятие, признаки, критерии, виды и особенности экологических рисков/Управление риском, 2002, №3 — С. 42
12. Устенко О. Л. Теория экономического риска. К.: МАУП, 1997. — С. 42.
13. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання. К.: Центр навчальної літератури, 2003. — С. 10-11.
14. Івченко І. Ю. Економічні ризики. — К.: «Центр навчальної літератури», 2004. — С. 27-36.
15. Клименко С. М., Дуброва О. С. Обгрунтування господарських рішень та оцінка ризиків. — К.: КНЕУ, 2005. — С. 110-117.
16. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками. — К.: Ника-Центр, 2005. — С. 25.
17. Христиановский В. В., Поликов Ю. Н., Щербина В. П. Экономический риск и методы его измерения. — Донецк, ДонГУ, 1999. — С. 36.

Ляшенко О. М.,
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту
Східноукраїнського національного
університету імені Володимира Даля

КОНВЕРГЕНЦІЯ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ

Захищеність суб'єктів соціально-економічних відношень на всіх рівнях, починаючи з держави і закінчуючи кожним її громадянином, являє собою універсальну категорію, яка відбиває сутність соціально-економічної безпеки. Необхідність постійного дотримання соціально-економічної безпеки зумовлюється об'єктивно наявним для кожного суб'єкта господарювання завданням забезпечення стабільності функціонування та досягнення головних цілей своєї дія-